

Tiedonhallintapäällikkö Jari Råman

10.04.2018

POL-2018-13831

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi**Asiantuntijalausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 31/2018 vp)****1 Lausuntopyyntö**

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 31/2018 vp).

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Lailla pantaisiin täytäntöön niin sanottu rikosasioiden tietosuojadirektiivi.

Ehdotettua lakia sovellettaisiin poliisin, syyttäjien, yleisten tuomioistuinten, Rikosseuraamuslaitoksen, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltainen viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä.

Lakia sovellettaisiin myös Puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Tältä osin kyse on kansallisesta ratkaisusta.

Ehdotettu laki olisi edellä mainituissa tilanteissa sovellettava yleislaki, jonka sääntelystä voidaan erityislainsäädännössä poiketa.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin käyttötarkoitussidonnaisuudesta ja muista henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän vastuusta, tarkastusoikeudesta ja muista rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuusvaatimuksista, tietosuojavastaavan nimeämisestä ja tehtävistä, vaatimuksista siirrettäessä henkilötietoja kolmansiin maihin, lain noudattamisen valvonnasta sekä käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista ja seuraamuksista.

2 Yleistä

Hallituksen esitys on lähtökohdiltaan hyvä ja tavoitteiltaan oikea. Yhtenäiset yleislain säännökset kaikille rikosprosessiketjun toimijoille on omiaan yhtenäistämään käytäntöjä ja henkilötietojen käsittelsäännösten tulkintaa.

Esityksessä valittu rikosasioiden käsittelyssä tietosuojaan osalta noudatettavan yleislain lähtökohta on pääosin hyvä. Yleislaki yhdistettynä ehdotettavaan laajaan sektorikohtaisen erityislainsäädännön käyttöön, sekä suoraan sovellettavaan tietosuoja-asetukseen, johtaa kuitenkin tietosuojasäännösten hajautumiseen moniin eri tason yleis- ja erityislakeihin (vähintään 4 eri säädöstä poliisin perustoiminnassakin ja osin jopa 6 eri säädöstä henkilötietojen käsittelystä). Entisestään pirstaloituva ja vaikeammin sovellettava lainsäädäntö kokonaisuus aiheuttaa merkittävää tarvetta ohjeistaa toimintaa uudella tavalla ja kouluttaa henkilöstöä entistä syvemmin.

3 Esityksen taloudellisista vaikutuksista poliisin toimintaan

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että rekisterinpitäjät joutuvat mahdollisesti varautumaan rekisteröidy oikeuksien kasvavaan käyttöön myös resursoinnilla. Vaikutusten arvioinnissa tätä on pidetty kohtuullisena. Poliisihallitus korostaa, että pelkästään poliisissa rekisteröityjen oikeuksien käyttöön vastaamiseksi on arvioitu tarvittavan 12 henkilötyövuoden pysyvä lisätarve.

Hallituksen esityksessä mainitulla tavalla tietoisuuden lisääntymisen ja aiempaa vahvempien valvontaviranomaisten toimivaltuuksien myötä rekisteröidyt henkilöt käyttäisivät aiempaa aktiivisemmin oikeuksiaan. Tämän lisäksi myös rekisteröidyn oikeuksien laajeneminen (esim. oikeus rajoittaa käsittelyä) sekä lisääntyvä perusteluvelvollisuus (esim. oikeus periä maksu- ja tarkastusoikeuden käytöstä vain jos pystyy osoittamaan pyynnön ilmeisen perusteettomuuden tai kohtuuttomuuden) kasvattaa manuaalista työtä rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisessa tarkastusoikeuden mahdollisimman pitkälle vietävästä automatisoinnista huolimatta.

Koska rekisteröityjen oikeudet poliisissa toteutetaan ja tullaan myös jatkossa pääosin toteuttamaan suoraan rekisteröityä lähinnä olevan poliisiyksikön toimesta, tarvittaisiin rekisteröidyn oikeuksien toteuttamiseen jatkossa päätoimiset tekijät jokaiseen Poliisihallituksen alaiseen poliisiyksikköön poliisiammattikorkeakoulua lukuun ottamatta (12 htv).

Lisäksi uudistuneiden säännösten myötä kasvaviin kehittämis-, dokumentointi-, seuranta- ja raportointivaatimuksiin vastaamiseksi kaikkiin Poliisihallituksen alaisiin yksiköihin tarvittaisiin päätoiminen tekijä (13 htv). Poliisissa tietosuojavastaan kaltainen rooli on ollut Poliisihallituksessa pidempään. Tietosuojavastaavan tehtävien hoito ei suoraan edellytä lisäresursointia poliisissa. Merkittävä osa tietosujatehtävistä hoidettaisiin kuitenkin jatkossakin poliisiyksiköissä. Poliisiyksiköissä tietosuojaan vastuuhenkilöiden tehtäviä on tähän saakka hoidettu oman toimen ohella, mikä kasvavien velvollisuuksien ja osaamistarpeiden vuoksi ei enää olisi tarkoituksenmukaista.

4 Seuraamusjärjestelmästä

Hallituksen esityksessä ei ehdoteta hallinnollisten sanktioiden kohdentamista toimivaltaisiin viranomaisiin.

On syytä toistaa Poliisihallituksen aiemmin esittämä näkemys siitä, että hallinnollisten sakkojen tulisi koskea myös viranomaisia. Hallinnollisten sakkojen enimmäismäärien tulisi kuitenkin olla selkeästi yleisen tietosuojasetuksen 83 artiklassa säädettyjä määriä pienempiä. Pienemmätkin yhteisten rahojen siirrot virastolta toiselle hallinnollisten sakkojen muodossa olisivat varoittavia ja ohjaisivat viranomaisten budjettisuunnittelua tietosuojan kehittämistyössä.

Asia kuitenkin ratkaistaneen tietosuojalain säätämisen yhteydessä. Poliisin osalta yhdenmukainen lähestymistapa riippumatta siitä sovelletaanko toimintaan rikosasioiden tietosuojadirektiiviä vai yleistä tietosuojasetusta olisi tarkoituksenmukainen.